

Arbetsmarknadsdepartementet
Enheten för mänskliga rättigheter och
diskrimineringsfrågor

Minnesanteckningar - Sakråd om rasism mot samer den 5 april

Inledning

Nina Andersson, statssekreterare åt kulturminister Jeanette Gustafsdotter, inledde mötet genom att hälsa alla deltagare välkomna. Statssekreteraren betonade att rasismen i samhället inte kan accepteras och berättade att 8 miljoner kronor i permanenta medel har tillförts arbetet med åtgärdsprogram mot de olika formerna av rasism, däribland rasism mot samer.

Åtgärdsprogrammen planeras beslutas innan sommaren och genomförs under 2022–2024. Statssekreteraren gick igenom några pågående regeringsuppdrag kopplade till arbetet mot rasism i stort såväl som olika former av rasism, såsom rasism mot samer:

- Polismyndigheten ska fortsatt utveckla och förbättra arbetet för att bekämpa hatbrott och andra brott som hotar demokratin.
- Statens skolverk ska tillsammans med Forum för levande historia arbeta med demokratistärkande insatser i skolan, folkbildningen och inom andra delar av utbildning för vuxna i syfte att motverka rasism.

Synpunkter och förslag om åtgärder inom de strategiska områdena i den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott

Mer kunskap, utbildning och forskning

Deltagande företrädare för organisationerna redogjorde under mötet för utbredda fördomar mot samer, samt att rasismen mot samer blir allt värre. De som uttrycker sin samiska identitet tydligt, renskötande samer och de med samiska namn är de allra mest utsatta. Företrädare för organisationerna redogjorde för en utbredd okunskap om urfolket samer och rasism mot samer bland personal inom offentlig sektor, såsom vård- och

myndighetspersonal. Företrädare lyfte behov av satsningar på att stärka värdegrundsarbetet inom offentlig sektor. Det efterfrågades även uppförandekoder (*code of conduct*) på statliga bolag.

Företrädare för organisationerna betonade vikten av att motverka den utbredda okunskapen om det samiska folkets historia, kultur och situation idag som leder till fördomar och rasism mot samer. Företrädare ansåg att satsningar inom skolan är mycket viktiga, och att det bland annat behöver tas fram läromedel kring urfolket samer till grundskolan samt att läroplanens skrivningar behöver stärkas. Socialstyrelsens rapport *Behovet av kunskap om den stärkta minoritetslagen* lyftes, vilken visar att kunskap om minoritetslagstiftningen brister i många kommuner och regioner. En deltagare framförde att det även finns problem med att de som ska tillämpa lagen felaktigt tror att den är dispositiv. Straff eller sanktionering lyftes som alternativ för att se till att minoritetslagstiftningen följs.

Civila samhället: ökat stöd och fördjupad dialog

Företrädare för deltagande organisationer berättade att samer inom civilsamhället kan tvingas möta rasism dagligen samt lyfte behov av ökade resurser till civilsamhället. Det framfördes att staten lägger ett stort ansvar för att motverka rasism mot samer på det samiska civilsamhället, vilket också innebär att organisationerna behöver få tillräckliga resurser från staten. Deltagare efterfrågade även resurser för att bland annat kunna hantera hot och hat som civilsamhället utsätts för, samt för att öka anmälningsbenägenheten bland de enskilda samer som utsätts. Det framfördes synpunkter gällande att det är för komplicerat och resurskrävande att söka bidrag samt att de bidrag som kan sökas är för snäva i definitioner och mål.

Deltagande företrädare för organisationerna lyfte sanningskommissionen (dir. 2021:103) som en bra arena för att ta tag i strukturella problem. Statssekreteraren berättade att regeringen inom kort kommer presentera en ordförande för kommissionen. Företrädare för deltagande organisationer betonade statens ansvar för arbetet mot rasism mot samer, vilken beskrevs som strukturell, och efterfrågade omfattande insatser inom alla samhällsområden såsom skola, universitet, rättsväsende och näringsliv.

Förstärkt förebyggande arbete på nätet

Företrädare för organisationerna berättade om utbredd och ökande rasism samt hat och hot mot samer, samiska företrädare och samiska organisationer på nätet.

Ett mer aktivt rättsväsende

Företrädare för deltagande organisationer framförde att rasismen mot samer leder till hatbrott och att utsattheten i förlängningen påverkar tilliten till myndigheter och andra offentliga aktörer. Företrädare lyfte även att det finns ärenden som triggar rasism och hatbrott mot samer, exempelvis översynen av rennäringslagen. Deltagare uttryckte rädsla för att det kommer behöva ske något mycket allvarligt innan frågan tas på allvar. Ett stort problem som lyftes var att samer inte anmäler hatbrott, och att det därför finns behov av insatser för att öka anmälningsbenägenheten bland samer. Företrädare berättade att den låga anmälningsbenägenheten beror på att många känner sig rättslösa och att andelen av anmälningarna som klaras upp är liten. Det lyftes även problem med att de som anmäler utsätts för misstro.

Företrädare för organisationerna berättade att rasismen mot samer bland annat tar sig uttryck i våld mot renar och framförde att det finns problem med att dessa misstänka egendomsbrott inte i tillräckligt hög utsträckning markeras som hatbrott, vilket företrädare ansåg osynliggör dessa som eventuella hatbrott. Eftersom det inte går att söka fram skadegörelse mot renar blir det svårt att följa dessa brott i anmälningsstatistiken. I detta avseende anser företrädarna för organisationerna att kriminalstatistiken behöver förbättras för att problemet med våld mot renar ska synliggöras. Företrädare framförde synpunkten att otillräcklig kompetens inom polisen om hatbrott mot samer riskerar att göra att vissa anmälda brott inte markeras som hatbrott. Det efterfrågades kunskapshöjande insatser inom rättsväsendet.

Övriga frågor och avslutning

En företrädare för en organisation lyfte att beslut som tagits av regeringen i närtid inte går i linje med urfolksrättigheter. En annan företrädare lyfte behovet av uppföljning av åtgärdsprogrammen.

Statssekreteraren avslutade mötet genom att tacka för organisationernas arbete på området samt deras inspel och berättelser. Hon gjorde en kort summering av diskussionerna och reflekterade över det stora

samhällsproblem som rasism mot samer utgör. Hon lyfte vikten av kunskapshöjande åtgärder för att motverka fördomar, att civilsamhällets delaktighet är viktig för att åtgärderna ska bli bra och träffsäkra, samt att långsiktighet i arbetet är viktigt.

Deltagande organisationer

- Svenska Samernas Riksförbund
- Same Ätnam
- Gaaltije – Sydsamiskt kulturcentrum
- Sáminuorra

Närvarande departement

- Arbetsmarknadsdepartementet
- Justitiedepartementet
- Utbildningsdepartementet
- Näringsdepartementet
- Kulturdepartementet